

En ny hverdag gjennom mestring og integrering

Kommunedelplan for flyktningområdet

2015 – 2027

Vedtatt i kommunestyret 19.10.2015

Innhold

1	<i>Sammendrag og avgrensning</i>	3
2	<i>Bakgrunn og rammer for planen</i>	3
2.1	Forankring og organisering	3
2.2	Nasjonale styringsdokumenter	5
2.3	Kommunale styringsdokumenter	5
3	<i>Status og utviklingstrekk</i>	6
3.1	Bosetting av flyktninger	6
3.2	Organisering av flyktingarbeidet	6
3.3	Bosettings- og integreringsarbeidet	7
3.4	Økonomi i flyktingarbeidet	8
3.5	Hovedutfordringer	9
3.6	Strategisk perspektiv	10
4	<i>Handlingsdel – mål og veivalg i planperioden</i>	11
4.1	Organisering av arbeidet med flyktninger	11
4.2	Økonomi	12
4.3	Målindikatorer for flyktingarbeidet	14
4.4	Integrering	15
4.5	God bosetting i egnet bolig	16
4.6	Tidlig innsats	19
4.7	Kvalifisering	21
4.8	Arbeid	24
4.9	Integrering gjennom innflytelse, ansvar og frivillighet	27
5	<i>Litteraturliste/kilder</i>	29

1 Sammendrag og avgrensning

Flyktningarbeidet er forankret i statlige føringer og kommunale vedtak.

Kommunedelplan for flyktningområdet 2015 - 2027 angir retning og mål for arbeidet med flyktninger i Grimstad kommune. Flyktningene har ulik bakgrunn og forutsetninger som gjør veien til å bli fullt integrerte samfunnsborgere utfordrende. Dette gjør at kommuneplanen har flere satsingsområder som gjenspeiler mangfoldet i arbeidet. Disse satsingsområdene er:

Organisering, økonomi, målindikatorer, integrering, bolig, tidlig innsats, kvalifisering, arbeid, frivillighet.

Hovedkonklusjonen innen satsingsområdene tilsier at kvalitet på tjenestene Grimstad kommune tilbyr med særlig vekt på tett oppfølging av den enkelte flyktning, styrker muligheten for den enkelte flyktning til å bli selvhjulpen og integrert i lokalsamfunnet.

Arbeidet med flyktningplan har vært gjennomført med ulike temamøter der arbeidsgruppen har fått innspill til hvert av satsingsområdene. Prosessen med planarbeidet har inkludert samarbeidsparter i og utenfor kommunal virksomhet i Grimstad.

Planen omhandler ikke innvandrere generelt, men begrenser seg til førstegangsbosatte flyktninger etter avtale med Integrerings og mangfoldsdirektoratet (IMDi), inkludert familiegjenforente med disse. Disse har positivt vedtak om opphold, etter en tid i asylmottak eller som overføringsflyktninger via FN. Planen tar utgangspunkt i kommunens arbeid med nyankomne flyktninger begrenset til de første fem årene etter de er bosatt, og inkluderer det særskilte arbeidet med denne gruppen nedfelt i nasjonale retningslinjer. Etter denne perioden, vil flyktninggruppen være inkluderte innbyggere i Grimstad kommune slik at øvrige planer er gjeldende på lik linje som for andre innbyggere.

2 Bakgrunn og rammer for planen

2.1 Forankring og organisering

Kommunal planstrategi for Grimstad kommune 2011 – 2015 er vedtatt av kommunestyret og inneholder en rekke kommunedelplaner. Planprogrammet for flyktningområdet 2014 - 2017 ble vedtatt i kommunestyret 06.10.2014. Planen skal avløse eksisterende plan *Mål og strategier for flyktningsarbeidet* som ble vedtatt i kommuneplanutvalget 10.11.2005. Den nye planen skal angi kommunens utfordringer og foreslå retning innenfor flyktningsområdet i planperioden.

Planen har også en verdiforankring ved at den bygger på nasjonal forpliktelse for å bistå mennesker på flukt. Grimstad kommune legger FNs menneskerettighetserklæring og FNs flyktningskonvensjon til grunn for sin innsats i flyktningsarbeidet. Kommunen følger opp den nasjonale politikken Stortinget legger opp til ved å motta flyktninger.

Arbeidet med kommunedelplanen har vært prosjektorganisert. Det ble valgt en bred involvering i planarbeidet gjennom å invitere til temamøter der aktuelle samarbeidsparter ble invitert til å komme med innspill til planen, blant annet helsetjenesten, barnehager, skoler, ansatte i Kvalifiseringstjenesten, HR-avdelingen, økonomiavdelingen, Dahlske videregående skole, arbeidsgivere og representanter fra næringsliv, NAV, frivillige organisasjoner og tidligere bosatte flyktninger. Samhandling mellom enheter i kommunen og involvering av aktører utenfor kommunen er viktig for å få til god integrering og målrettet arbeid innenfor flyktningsarbeidet. Temamøtene har vært nyttige for utarbeidelse av planen idet flere stemmer har blitt hørt. Prosessen har også hatt en verdi i seg selv, gjennom bevisstgjøring, samhandling og målretting i flyktningsarbeidet.

Prosjektarbeidet har vært organisert på følgende måte:

Politisk styringsgruppe: Helse og omsorgsutvalget, Kultur og oppvekstutvalget

Administrativ styringsgruppe: Rådmannens ledergruppe

Prosjektgruppe: Enhetsleder Kvalifiseringstjenesten, fagleder flyktnings-tjenesten, fagleder voksenopplæringen, veileder NAV.

Brukermedvirkning: Deltakerrådet i Kvalifiseringstjenesten

Tidligere deltakere i introduksjonsprogrammet

Tidligere bosatte flyktninger

2.2 Nasjonale styringsdokumenter

Stortingsmelding nr. 6 – En helhetlig integreringspolitikk. Mangfold og fellesskap (2012-13) danner grunnlaget for arbeidet med flyktninger i Norge. Meldingens første del omhandler viktige levekårsområder som har betydning for å sikre et rettferdig samfunn uten store økonomiske og sosiale forskjeller. I meldingens andre del drøftes forhold som er vesentlige for å videreutvikle et samfunn der innbyggerne opplever tilhørighet til det norske fellesskapet og har tillit til myndighetene og til hverandre. Meldingen stadfester at ”*det viktigste målet med regjeringens integreringspolitikk er å sørge for at alle som bor i Norge får brukt ressursene sine og tar del i fellesskapet.*”

Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere, av 4. juli 2003 (Introduksjonsloven), har som mål å styrke grupper av nyankomne innvandreres mulighet for deltakelse i yrkes- og samfunnsliv, og deres økonomiske selvstendighet. Loven er delt i to deler, hvorav den ene delen hjemler kommunens forpliktelse til å sørge for heldags og helårig introduksjonsprogram. Den andre delen regulerer opplæring i norsk og samfunnskunnskap til nyankomne innvandrere.

Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold på Agder (2015-2027) er en plattform for felles, systematisk handling for å styrke likestillingen og bedre levekårene på Agder. Planen har fem hovedtema: Demokratisk deltakelse, utdanning, arbeidsliv, likeverdige offentlige tjenester og vern mot trakassering og vold.

2.3 Kommunale styringsdokumenter

Kommunestyret vedtok 23.04.12 i planstrategi for Grimstad kommune for valgperioden 2011-15 at eksisterende plan for flyktningarbeidet fra 2005 skal rulleres i 2013-2014. Planprogram for ny kommunedelplan for flyktningområdet ble vedtatt 06.10.2014.

I kommuneplan 2011-2023 er det flere områder som berører arbeidet med flyktninger. *Grimstad kommune skal være et inkluderende samfunn på tvers av generasjoner, kulturell bakgrunn og sosiale lag* (side 20). Andre aktuelle områder i planen er boligspørsmål og sosial boligprofil, som vil legge føringer for hvor flyktningene kan tilbys boliger. Tema om arbeidsmarked og sysselsetting er aktuelle

for hvilke muligheter flyktningene har for å komme i jobb. Kommunedelplan for helse- og omsorg, kommunedelplan for skole, kommunedelplan for kultur og kommunedelplan for barnehager vil også være aktuelle styringsdokumenter for flyktningene som bosettes i Grimstad.

3 Status og utviklingstrekk

3.1 Bosetting av flyktninger

Kommunen har i årene 2010-2014 bosatt 237 flyktninger etter anmodning fra IMDi. De fleste har først hatt et opphold på asylmottak, mens noen har kommet som overføringsflyktninger via FN og direkte bosatt i Grimstad kommune.

Kommunestyrets vedtak om antall bosatte for 2010-2014 var en kvote på 185.

Differansen på 52 flyktninger utgjør 44 familiegjenforente og 8 bosatt i 2014 som gjelder kvote for 2015. Flyktningene kommer i hovedsak fra Eritrea, Afghanistan, Palestina, Somalia, Burma og Syria, samt noen få fra andre land.

ÅR	Kvote/ K-sak	Totalt bosatt	Voksne	Barn	Enslige mindreårige	
2014	55	60	48	10	2	19 overføringsflyktninger 39 fra asylmottak 2 familiegjenforente
2013	30	54	29	20	5	2 overføringsflyktninger 34 fra asylmottak 18 familiegjenforente
2012	25	32	16	8	4	7 overføringsflyktninger 14 fra asylmottak 11 familiegjenforente
2011	25	50	25	17	8	9 overføringsflyktninger 28 fra asylmottak 13 familiegjenforente
2010	50	41	23	9	9	11 overføringsflyktninger 30 fra asylmottak

3.2 Organisering av flyktningarbeidet

Arbeidet med flyktninger i kommunen er organisert innenfor to sektorer: Kultur og oppvekstsektoren og Helse- og omsorgssektoren. Kvalifiseringstjenesten som tilhører førstnevnte sektor, består av flyktningtjenesten og voksenopplæringen, og har ansvaret for bosetting, integrering og opplæring av flyktninger. NAV kommune

som tilhører sistnevnte sektor, har ansvar for introduksjonsprogram for nyankomne flyktninger og økonomisk sosialhjelp for flyktninger innen 5 års perioden.

Enslige mindreårige flyktninger (EM) er under 18 år og uten foreldre eller andre med foreldreansvar i Norge. Staten har særlig fokus på EM, og prioriterer dem for bosetting. I 2015 er det ca. 20 personer med status EM bosatt i Grimstad. Det er etablert et bofellesskap med heldøgnsbemanning med plass til 9 EM, som fungerer som et "mottak" for de første boårene i Grimstad. Etter hvert flytter ungdommene på hybel. Arbeidet er tilrettelagt av barneverntjenesten i samarbeid med flyktingtjenesten.

Personalressurser i flyktingarbeidet, finansiert av integreringstilskudd og EM tilskudd pr 01.01.2015:

Kultur og oppvekstsektor		Helse og omsorgsektor	
Enhet/avdeling	Antall årsverk	Enhet/avdeling	Antall Årsverk
Flyktingtjenesten	4,5	NAV	3,65
Voksenopplæringen	2	Helsetjenesten	1,5
		Barneverntjenesten	11,3 (EM)
		Jobbsentralen	0,5
Sum årsverk	6,5		16,95

3.3 Bosettings- og integreringsarbeidet

Flyktingtjenesten formidler boliger til nyankomne flyktninger. Det etterstrebes å skaffe boliger over hele kommunen, men lokaliseringen må være slik at det er mulig å komme til skole og jobb med offentlig transport. Kvalifiseringstjenesten inngår leiekontrakter i kommunal- eller privat bolig, og klargjør før bosetting.

Sosialtjenesteloven kommer til anvendelse for nyankomne flyktninger, som mottar en etableringsstøtte til innbo dersom søkerens økonomi er slik at annen finansiering ikke er mulig. Rett etter bosetting innkaller psykisk helsearbeider til samtale og gjør nødvendige avtaler med lege, optiker o.a. Barna begynner i barnehage så fort det er ledig plass, og alle barnehagene i kommunen er aktuelle. 80 % av egenandel for barnehageplass dekkes gjennom integreringstilskuddet de første fem årene etter bosetting. Flyktninger som har behov for grunnleggende kvalifisering tilbys et toårig program som inneholder norskopplæring, språkpraksis, grunnskoleopplæring, innsikt

i norsk samfunnsliv m.m. Programmet er helårig og på full tid (37,5 times uke), og deltakerne mottar introduksjonslønn.

Storgata barnehage har et særlig oppdrag som ressursbarnehage for flyktningfamilier, og bidrar til kompetanseheving og -deling i barnehagene. Barn i skolepliktig alder får sin første opplæring i velkomstklassene på Jappa skole for barnetrinnet, og på Holviga skole for ungdomstrinnet. Barna overføres til sin lokale skole etter ca ett år. Kvalifiseringstjenesten arrangerer leksehjelp for flyktningbarn og -ungdom på Fagskolen to kvelder per uke. Andre viktige integreringstiltak for barn og unge er svømmeopplæring og tilbud om støtte til en fritidsaktivitet per barn/ungdom.

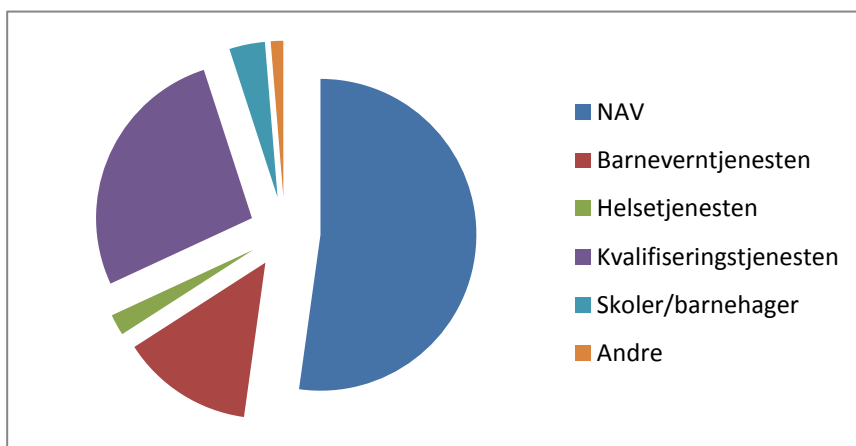
En viktig suksessfaktor i integreringsarbeidet er tett oppfølging den første tiden. Det at den enkelte blir sett og assistert til å finne sin plass i utdanning, arbeid og lokalsamfunnet gir bevissthet, identitet og tilhørighet til Grimstad.

Grimstad har gode resultater når det gjelder arbeidet med introduksjonsprogrammet. Suksessfaktorer har vært kontinuerlig fokus på et mål om utdanning eller arbeid, og en levende plan for hvordan oppnå dette. Tett dialog med arbeidsgivere, både private og offentlige og veiledere som har vært lett tilgjengelige for alle involverte har vært viktig for resultatene.

3.4 Økonomi i flyktningarbeidet

Arbeidet med flyktninger finansieres av statlige tilskudd som kommunen mottar de første fem årene etter bosetting. Tilskuddet skal finansiere driften av kommunens totale arbeid med flyktninger: stillinger, bosettingsutgifter,

helseutgifter, lønn (introduksjonsstønad 2G per år), heldags tilbud i introduksjonsprogrammet, samt sosialhjelp innenfor femårsperioden.

Kvalifiseringstjenesten administrerer integrerings-tilskuddet og EM tilskuddet. I budsjett-behandlingen blir tilskuddene fordelt til andre enheter i kommunen.

Fordelingen i 2014 ser slik ut:

Stortinget har fastsatt følgende satser for integreringstilskudd i 2015:

Bosettingsår	Sats	
År-1 (2015)	kr. 182 000	Voksen (fra og med fylte 18 år)
	kr. 182 000	Barn
	kr. 232 000	Enslig voksen
	kr. 182 000	Enslig mindreårig (EM)
År 2	Kr. 210 000	
År 3	Kr. 152 000	
År 4	Kr. 82 200	
År 5	Kr. 70 000	

Familiegjenforente utløser integreringstilskudd. Følgende tilskudd utbetales i tillegg til integreringstilskuddet:

Særskilt tilskudd EM: Kr. 191 300 pr år til personen fyller 20 år.

Barnehagetilskudd: Kr. 24 400 engangstilskudd

Eldretilskudd: Kr. 157 500 engangstilskudd

Det søkes også særskilt tilskudd ved bosetting av personer med kjente funksjonshemminger og atferdsvansker, inntil 1080 000 pr person per år.

Opplæring i norsk og samfunnskunnskap finansieres av norsktilskudd som kommunen mottar i tre år etter bosetting, totalt kr. 125 600 per person.

Hvorvidt de statlige tilskuddene til bosetting av flyktninger fullfinansierer utgiftene er et spørsmål som må deles opp. Når det gjelder tilbudet i kommunens

tjenesteapparat som er etablert særskilt for målgruppen de fem første årene etter bosetting, kan dette dokumenteres og i hovedsak er utgiftene tilpasset inntektene.

Imidlertid vil det være et komplisert regnestykke når det gjelder øvrige tjenestetilbud som betjener hele befolkningen som også flyktningene benytter seg av, og kostnader som påløper til gruppen etter 5 årsperioden.

3.5 Hovedutfordringer

Levekår sier noe om menneskers liv. Levekår kan måles kvantitativt som for eksempel gjennom inntekt, tilknytning til arbeidslivet, helsetilstand og boforhold. Levekår kan også måles subjektivt som menneskers opplevelse av egen livssituasjon eller livskvalitet. (Fellesplan – Folkehelse og levekår i Agder, 2010-2013)

Flyktingene er i en sårbar situasjon da de har lite tilknytning til lokalsamfunnet. Mange kommer fra krig og er i Norge fordi hjemlandet ikke kan gi dem beskyttelse. Manglende utdanning, inntekt og sosial posisjon kan påvirke helseforholdene. Utfordringen er å få flyktingene til å delta og være aktive medansvarlige innbyggere i Grimstad kommune, og å kjenne seg som del av lokalbefolkningen, d.v.s. ha lokal identitet. Dette er et like stort ansvar for majoriteten som minoriteten.

Utenforskap og isolasjon skaper identitetsutfordringer for unge mennesker, noe som kan føre til radikaliserings. Kunnskap og kompetanse om risikofaktorer, se bekymringstegn og håndtere disse er nødvendig for å fange opp faresignaler og å motvirke mulig mistenkeligjøring/stigmatisering av utsatte grupper.

3.6 Strategisk perspektiv

Kommuneplanen 2011-2013 har visjonen "Grimstad – med viten og vilje", hvor den under satsningsområdet "levkår og folkehelse" bl.a. har følgende mål: *Grimstad har gode oppvekstvilkår for alle.* Innovasjon i flyktingarbeidet handler om å finne nye og alternative løsninger, samtidig som man tar vare på det som allerede fungerer bra basert på erfaring, kjennskap og relasjon.

Flyktingplan som ble vedtatt i 2005 "Mål og strategier for flyktingarbeidet" hadde følgende hovedmål:

"Grimstad kommune har et medansvar for nasjonal og internasjonal flyktingpolitikk. I Grimstad legges forholdene til rette for en naturlig og positiv integrering i lokalsamfunnet, samt styrking av innvandreres mulighet for deltakelse i yrkes- og samfunnsliv, og deres økonomiske selvstendighet."

Medansvar for nasjonal og internasjonal flyktingpolitikk tas på alvor i Grimstad gjennom målretting av flyktingarbeidet i forhold til anmodninger fra IMDi, vedtak i

kommunestyret og evt. tilleggsanmodninger som kommer når situasjonen” i verden tilsier økt bosetting.

Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet presiserer i sin handlingsplan for 2013-2016 ”Vi trenger innvandrernes kompetanse” at innvandreres kompetanse må ses som ressurs for Norge:

”Velferdsstaten er avhengig av høy sysselsetting for å være bærekraftig på sikt. Norges største ressurs er menneskene som bor her. Det er dårlig samfunnsøkonomi ikke å benytte disse ressursene fullt ut.”

4 Handlingsdel – mål og veivalg i planperioden

4.1 Organisering av arbeidet med flyktninger

Mål:

Flyktingarbeidet er organisert på en måte som fremmer målene for god integrering for kommunens flyktninger.

Mål og strategier for flyktingarbeidet ble vedtatt av kommuneplanutvalget 10.11.2005. Prosessen med planarbeidet medførte bred medvirkning og økt fokus på flyktingarbeidet på tvers av sektorer. Dette medførte i ettertid et systematisk arbeid med rutinebeskrivelser og gode samarbeidsformer. I 2009 i forbindelse med NAV reformen, ble disse rutinene endret i og med at ansvaret for introduksjonsprogrammet ble overført fra Kvalifiseringstjenesten til NAV (jfr. kommunestyrevedtak 047/07, 21.05.07 – NAV – fordeling av arbeidsoppgaver). Det pågår en evaluering av denne organiseringen, og utfallet vil gi føringer for hvordan Grimstad kommune vil organisere flyktingarbeidet videre i planperioden.

Utfordringer:

Utfordringen er å finne den optimale organiseringen for flyktingarbeidet. I dag er dette ansvaret fordelt på flere enheter og sektorer.

Organisering av arbeidet med boligtildeling blir nærmere utredet under kap 4.5. *God bosetting i egnet bolig.*

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

- Til enhver tid søke optimal organisering til beste for flyktningene.
- Bidra til en god evalueringsprosess for å møte framtidens utfordringer innen det flyktningfaglige feltet.
- Sentralisere og profesjonalisere boligframskaffelse til nyankomne flyktninger i et kommunalt boligkontor i tett samarbeid med Kvalifiseringstjenesten.

4.2 Økonomi

Mål:

Grimstad kommune har økonomisk forutsigbarhet for å sikre langsiktighet i planlegging av flyktningarbeidet.

Ifølge IMDi skal integreringstilskuddet bidra til at kommunene gjennomfører et planmessig og aktivt bosettings- og integreringsarbeid, med sikte på at de bosatte skal komme i jobb og greie seg selv. Tilskuddet skal dekke kommunenes gjennomsnittlige utgifter ved bosetting og integrering i bosettingsåret og de fire neste årene (www.imdi.no/tilskudd). Tilskuddet er innrettet slik at førsteårstilskuddet utbetales for et helt år, uavhengig av når på året flyktingen blir bosatt. Siden bosettingstallet varierer fra år til år, og flyktingenes ressurser varierer i forhold til hvor tidlig de blir økonomisk selvstendige, skaper dette store svingninger i økonomien, og varierende regnskapsresultater fra år til år.

Tidligere år har det vært mulig å avsette ubenyttet integreringstilskudd til disposisjonsfond ved slutten av året. I forbindelse med Robek-situasjonen ble fondene disponert, og det ble ikke anledning til avsetninger. Fra og med 2014, er det imidlertid gitt åpning igjen, noe som gir bedre mulighet for planlegging og forutsigbarhet i flyktningarbeidet.

Utfordringer:

Flyktningarbeidet er et felt med mange uforutsette utfordringer. Den nasjonale politikken på området endrer seg raskt. Volumet på mottak vil til enhver tid være påvirket av internasjonale politiske forhold og hvor mange mennesker som er på flukt. Dette til sammen gjør at flyktningarbeidet er et felt preget av hyppige endringer. Dette gjør det vanskelig å beregne økonomiske konsekvenser ved bosetting av

flyktninger framover i tid. Beregningsutvalget for kartlegging av kommunale utgifter til bosetting og integrering av flyktninger kartlegger kommunenes gjennomsnittlige utgifter til bosetting og integrering av flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag. Funnene til Beregningsutvalget er en del av beslutningsgrunnlaget når neste års satser for tilskudd skal fastsettes. Utvalget kom fram til at samlede utgifter til femårskullet i 2013 var 743 000 kroner. Integreringstilskuddet i 2013 var på 616 800 kroner for voksne og 596 500 kroner for barn. Det krever tett oppfølging og tilpasning av aktivitetene for at inntektene balanserer utgiftene. Blant annet gjelder dette tilpasning av boligmassen til tidspunktene for bosettingene gjennom året, noe som blir nærmere utredet under pkt. 4.5, bolig.

Det har vært til dels store endringer i lovverk og økte krav til kommunene de siste årene blant annet når det gjelder innvandreres vilkår for oppholdstillatelse og statsborgerskap, noe som fører til økt behov for administrative ressurser i kommunen. Det kan nevnes rapporteringer, timeregistreringer, obligatoriske norsktimer og tester i norsk og samfunnskunnskap, samt realkompetansevurdering på grunnskolens område.

En annen utfordring er fordelingen av integreringstilskuddet når flyktningarbeidet er organisert i ulike enheter og sektorer. Budsjettarbeidet og budsjettansvaret for integreringstilskuddene er fordelt på flere enheter, og dette bør samordnes i en styringsgruppe for å få til helhetlig, og målrettet disponering av midlene.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

- Utjevne årsresultat i flyktningarbeidet gjennom ordning med avsetning/innhenting fra disposisjonsfond.
- Opprette en styringsgruppe for disponering og fordeling av statlig integreringstilskudd for flyktninger.
- Opprettholde delegert flyktningbudsjett og regnskap i en enhet i kommunen, som synliggjør helhetlig disponering av integreringstilskuddet.
- Være aktive i å søke ekstra tilskuddsmidler og prosjektmidler til tiltak som kan fremme målsettingene i flyktningarbeidet.

- Målrette bruken av integreringstilskudd til tiltak som fremmer måloppnåelsen om at flyktingene skal bli økonomisk selvstendige.

4.3 Måleindikatorer for flyktingarbeidet

Mål:

Grimstad kommune måler flyktingarbeidet gjennom indikatorer utarbeidet sentralt og gjennom vedtatte målformuleringer i denne planen.

IMDi bruker noen sentrale måleindikatorer som viser resultater for flyktingene. Måleindikatorerne viser hvor mange som går over i arbeid og utdanning etter endt introduksjonsprogram, og de viser resultater på oppnådd nivå når det gjelder obligatoriske tester i norsk og samfunnskunnskap. De senere årene har Grimstad hatt gode resultater på disse måleenhetene.

Utfordringer:

Å måle hvorvidt kommunen lykkes i flyktingarbeidet kan være utfordrende i og med at integrering handler om livskvalitet, mestring og en følelse av å være inkludert i lokalsamfunnet, og ikke bare om å være økonomisk selvforsørget.

De sentrale måleindikatorerne for resultater i introduksjonsordningen og norsktestene gir et bilde av situasjonen for flyktingene etter en tid de har blitt fulgt tett opp, noe som tidligere er beskrevet som suksessfaktor i integreringsarbeidet. Det vil imidlertid være et behov for å måle hvordan situasjonen for introduksjonsdeltakerne er for eksempel 1, 2 og 5 år etter endt program. En slik måling vil kunne gi verdifull informasjon om flyktingene er selvhjulpne og har kommet videre når det gjelder å nå sine mål om utdanning og/eller arbeid.

Det har også vært etterlyst sentral statistikk når det gjelder resultater for grunnskoleopplæringen for voksne, på lik linje med statistikker i den ordinære grunnskolen. Dette vil også kunne gi verdifull informasjon i forhold til å sette inn nødvendige tiltak blant annet for å hindre drop-out i den videregående skolen.

En annen måleindikator som kan være aktuell er hvor mange av flyktingene som er selvhjulpne etter for eksempel 5 år fra bosettingstidspunktet. Det vil si å ha annen inntektskilde enn økonomisk sosialhjelp som hovedinntekt.

Når det gjelder hvilke mål Grimstad kommune skal ha på antall bosettinger så vil dette avhenge av situasjonen i verden, hvor mange som er på flukt, og den nasjonale og internasjonale flyktningspolitikken til enhver tid. For å sikre en viss forutsigbarhet i bosettingsarbeidet både for sentrale myndigheter og for Grimstad kommune, bør det settes en ramme for et antall flyktninger som skal bosettes i planperioden. Innenfor dagens ressurser i flyktningsarbeidet, vil en ramme på 45-50 flyktninger per år være en øvre grense dersom kvaliteten og de gode resultatene skal opprettholdes. Eventuelle tilleggsanmodninger fra sentrale myndigheter vil måtte utløse økte ressurser i flyktningsarbeidet.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

- Ha 4-årige planer for antall bosettinger.
- Tilpasse bemanning og ressursbruk, dersom situasjonen i verden fører til tilleggsanmodninger om bosetting.
- Utarbeide lokale måleindikatorer for introduksjonsdeltakere etter 1, 2 og 5 år etter avsluttet introduksjonsprogram, i samarbeid med IMDI.
- Utarbeide lokale måleindikatorer for antall flyktninger med sosialhjelp som hovedinntektskilde.
- Etterlyse sentral statistikk over resultater for grunnskoleopplæringen for voksne.

4.4 Integrering

Mål:

Grimstad kommune er et lokalsamfunn som favner mangfoldet og er inkluderende. Arbeidet med flyktingene bidrar til integrering ved målrettede tiltak i lokalsamfunnet.

Målet er et helhetlig kommunalt system som gir den nødvendige støtten nybosatte flyktninger trenger for å bli selvhjulpne og integrerte i lokalsamfunnet. Det er også behov for helhetlig innsats for å bidra til at flyktingene kan få brukt kompetansen sin i arbeids- og samfunnsliv.

Integrering brukes i ulike samfunnsprosesser i retning av målet. Slike prosesser er sammensatte, foregår kontinuerlig, er sjelden helt konfliktfrie og berører alle deler av

befolkningen. I begrepet ligger det også at det må være gjensidig tilpassing mellom gruppene i samfunnet. (St.melding nr.6, 2012-2013)

Utfordringer:

Integrering er ikke en måleenhet, men kan ses på som livskvalitet, mestring og en følelse av å være inkludert i lokalsamfunnet. Kommunens innsats for den enkelte, barn, unge, voksne og familier, er et redskap for å hindre marginalisering og isolering. Verdigrunnet i integreringsarbeidet bygger på rettigheter og plikter til deltakelse. Et kjennetegn på god integrering kan være å delta i samfunnets ordninger som: barnehage, SFO, skoler/ utdanningsinstitusjoner, organiserte fritidsaktiviteter, dugnad, nabolag m.m, i tillegg til deltakelse i arbeidsliv. Nettverk og vennskap etableres ofte gjennom nettopp det. Forutsetningen for integrering er deltakelse på sosiale arenaer. For å lykkes med dette er det viktig at flyktingene lærer norsk slik at de kan kommunisere med sine medborgere.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

- Legge til rette for nettverksbygging gjennom dialog med frivillige organisasjoner, næringsliv, boligeiere, nabolag m.fl.
- Informere og veilede om flyktingfaglige spørsmål til ulike tjenesteområder i kommunen, og lokalsamfunnet forøvrig.
- Være proaktiv i arbeidet med flyktingenes deltakelse i ulike aktiviteter, som for eksempel svømming, sykling, fotball, musikk.
- Motivere for flyktingenes deltakelse i styrer, råd og utvalg.

4.5 God bosetting i egnet bolig

Mål:

Grimstad kommune har et variert utvalg av boliger tilpasset nyankomne flyktinger.

Alle skal kunne bo godt og trygt. Boligen er viktig for en stabil tilknytning til arbeidslivet, for å ta utdanning, for å ivareta et sosialt nettverk, for å delta i lokaldemokratiet og for god helse (St.meld.nr.6,2012-13)

Ved at kommunen vedtar å ta i mot flyktinger følger det automatisk et ansvar om boligfremskaffelse for de flyktingene som kommunen tar i mot etter avtale med IIMDi. Ansvarer gjelder imidlertid kun den første boligen.

Boligsosial handlingsplan (2012-14) for Grimstad kommune anbefaler at 25 % av boligene til flyktninger bør være kommunale for å sikre en større forutsigbarhet og fleksibilitet i arbeidet . Per april 2015 er ca 10 % av boligmassen til flyktingene kommunale, resten er privat eide boliger. Kommunale boliger benyttes hovedsakelig av familier, og har 2-årige leiekontrakter. Disse blir ofte forlenget inntil leietaker kjøper egen bolig. Privat eide boliger fremleid til kommunen, utgjør således den største boligmassen for flyktninger. Botiden bestemmes av utleier. Flyktingtjenesten har etablert mange gode kontakter i det private utleiemarkedet, som igjen fører til en viss stabilitet i omfanget av boligmassen. Flyktingtjenesten garanterer for to måneders husleie, men betaler ikke ut depositum. Beliggenheten er spredd i kommunen, men de fleste bor sentrumsnært, dette fordi det bør være gang avstand, eller nærhet til bussforbindelse, til de daglige aktivitetene flyktingene tilbys.

Deltakere i introduksjonsprogrammet har rett på bostøtte fra Husbanken. Husbanken har flere ordninger for å bidra til at kommunene kan håndtere utfordringene med boliganskaffelse for flyktninger. Dette er i tråd med nasjonal strategi for boligsosialt arbeid 2014-2020. Spørsmålet er om kommunene utnytter virkemidlene. Husbanken har etablert et forpliktende samarbeid med IMDi. De tilbyr startlån, tilskudd til etablering og bostøtte. Oppmyking av regelverket de seinere år for tilskudd til også å gjelde private utleieboliger (for framleie til flyktninger) har gjort det mulig for både kommuner og private aktører å få dekket inn til 40 % av sine kostnader ved bygging av boliger til flyktninger. Tidligere var tilskuddet inntil 20 %. *K-sak, 28.10.2013*
Bosetting av flyktninger 2014-2016 åpner opp for at Grimstad kommune kan gjør seg nytte av denne ordningen. Dette har inntil nå ikke vært gjennomført, da det fremdeles ikke er noe boligkontor i kommunen til å administrere dette. Å etablere et boligkontor er imidlertid under utredning.

Utfordringer:

Boligmangel er norske kommuners viktigste argument for ikke å bosette det antall flyktninger IMDi ber om. Derfor har IMDi åpnet opp for at dersom beboere i asylmottak, eller herboende familie og venner, selv skaffer en egen bolig, kan denne /de bli bosatt i den kommunen boligen ligger. Disse vil inkluderes i kommunens vedtatte kvote.

Boligbehovet varierer i og med kommunen tar i mot store og små familier, og i den senere tid stadig flere enslige voksne. Dette er også Grimstad kommunes utfordring, til enhver tid å ha egnede boliger som samsvarer med behovene flyktingene som utsøkes fra IMDi har når det gjelder størrelse, tilrettelegginger, beliggenhet osv. I norske asylmottak er det for tiden ca. 20 % familier og 80 % enslige. Når kommunen bosetter enslige flyktinger, vil mange ha rett til familiegjenforening etter ankomst til kommunen. Kommunens ansvar er ett boligtilbud ved ankomst. En flykting som får innvilget familiegjenforening må dokumentere egnet bolig for hele familien, før innreisetillatelsen gis.

Noen flyktinger kommer fra land og levestandard langt fra hva vi i Norge er vant til. Flykningstjenesten følger opp den første tiden, og er et bindeledd mellom flyktingene og utleier. Boveiledning inngår i det obligatoriske introduksjonsprogrammet, samt hjemme i boligene. Det finnes ulike opplæringsprogram, for eksempel har Husbanken etablert et undervisningsopplegg, Boligskolen, som har som formål å hjelpe personer inn det ordinære boligmarkedet, yte mer inngående bo opplæring og formidle informasjon om boligsosiale virkemidler.

Dagens ordning med at flykningstjenesten har ansvaret for boliganskaffelse er en utfordring, grunnet omfang og profesjonalitet i arbeidet. Flykningstjenesten ser positivt på at det er igangsatt et arbeid i kommunen med å etablere boligkontor. Det er imidlertid viktig at tilgjengeligheten til disponible boliger harmonerer med anmodningstidspunktet fra IMDi. Dette gjelder særlig overføringsflyktinger som kommunen i noen tilfeller har ventet på i mer enn et halvt år, av grunner som ligger utenfor Norges myndighetsområde. Viser for øvrig til at det i *Prosjekt utleiebolig*, som kommunestyret vedtok i 2014, blant annet står: *Dersom boliganskaffelse for alle nyankomne flyktinger skal legges til et boligkontor er det viktig å opprettholde tilgjengelighet og være løsningsorientert i kontakt med huseier.*

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

- Fremskaffe egnede boliger til flyktinger, i tråd med IMDis anmodning og kommunale vedtak.
- Tilstrebe forutsigbarhet i bosettingsarbeidet gjennom planmessig kvartalsvise bosettinger.
- Øke andelen kommunale boliger til nyankomne flyktinger til 25 % for å sikre forutsigbarhet i bosettingsarbeidet.

- Profesjonalisere arbeidet med framskaffelse av flyktningboliger ved at kommunalt boligkontor i samarbeid med flyktningtjenesten står ansvarlig for boligframskaffelse, boligkontrakter, garantier, samt bruk av Husbankens tilskuddsordninger. Samarbeidsrutiner mellom kommunalt boligkontor og flyktningtjenesten utarbeides.
- Innføre obligatorisk undervisning i introduksjonsprogrammet om boligkarriere i Norge, herav Husbankens tilskudds - og støtteordninger.

4.6 Tidlig innsats

Mål:

Grimstad kommune iverksetter tiltak og opplæring så raskt som mulig etter bosetting og prioriterer forebyggende integreringsarbeid.

Tidlig innsats er en måte å tenke på, og som krever samarbeid mellom ulike tjenester og på tvers av sektorer. Strategier for tidlig innsats i arbeidet med flyktninger følger to retninger: at tiltak og opplæring kommer i gang så fort som mulig etter bosetting, og at ulike forebyggende integreringsfremmende tiltak iverksettes.

Bruk av tolk er nødvendig for at kommunen skal oppfylle sin veiledningsplikt jfr. Forvaltningsloven § 11, samt forstå hverandre i den første fasen ved ankomst og forebyggende i forhold til misforståelser. Bevissthet og opplæring i bruk av tolk er viktig i alle tjenesteområdene i kommunen.

Det har høy prioritet at barna kommer i gang i barnehage, skole og SFO omgående, samt at foreldrene starter med undervisning og introduksjonsprogram innen tre måneder etter ankomst til kommunen (Introduksjonsloven §3). Fra 1995 og frem til i dag har flyktningtjenesten hatt som målsetning at alle barn og unge skal delta i minst en fritidsaktivitet, dekket gjennom integreringstilskuddet i inntil 5 år etter bosetting. Det at barn og unge deltar i sosiale aktiviteter, foreninger og organisasjoner, bidrar til positive fellesskap og at foreldrene nyter godt av fellesskapet.

Flyktninger vil i varierende grad ha traumer og tap før de kommer til Norge. De har lidt tap i forbindelse med selve migrasjonen, både sosialt, psykisk og materielt. Mange har hatt dårlig tilgang til helsetjenester og tidligere oppståtte ubehandlede sykdommer og skader. Infeksjon og andre helseskader kan ha oppstått i flyktningleir

eller underveis til kommunen. I det forebyggende arbeidet er det blant annet fokus på oppfølging og styrking av helsetilstand for å motvirke negativ utvikling.

”Det å ha god helse, både fysisk og psykisk, er et viktig aspekt ved gode levekår (Stortingsmeld. nr. 6, 2012-2013) Helse er mer enn fravær av sykdom – helse handler om overskudd til å klare hverdagens krav, og å mestre de utfordringer vi står overfor.”

Flyktningtjenesten har tett oppfølging den første tiden etter bosetting for å bidra til en trygg og håndterbar livssituasjon for hele familien. Som et ledd i dette har Storgata Barnehage hatt status som ressursbarnehage, noe som betyr at barnehagen har opparbeidet god kompetanse i å ivareta flyktningsfamilienes behov for trygghet og forståelse. Barnehagen er med på prosjektet ”Skal-Skal ikke” som har fokus på at barna i barnehagen og deres familier skal bli kjent med hverandres kulturer og markere det flerkulturelle mangfoldet. Barnehagen har en veiledningsoppgave overfor de andre barnehagene i kommunen i flerkulturelle spørsmål og har kontakt både i forhold til konkrete saker og arrangerer generell kompetanseheving.

International Child Development Program, ICDP er et verktøy for barnefamilier hvor intensjonen og grunntanken er at den beste måten å hjelpe barn på, er å støtte og bevisstgjøre barnas omsorgspersoner. Det utdannes veiledere gjennom et eget program, hvorav flere av dem er tidligere ankomne flyktninger til Grimstad. Når foreldrene lærer og forstår sitt nye hjemlands språk og koder, kjenner de seg bedre i stand til å støtte og hjelpe barna sine med alt det nye. På den måten kan hele familien bli hjulpet gjennom foreldrenes deltakelse.

Utfordringer:

Når flyktningene kommer til Grimstad er det mye som er ukjent for dem. For eksempel boforhold, økonomi, naboforhold, barneoppdragelse, barnehage- og skolesystem, lokalsamfunnet, frivillighet, likestilling, arbeidsliv og utdanningssystem m.m. Det tar tid å lære det nye samfunnet å kjenne. I tillegg kommer eventuelle traumeopplevelser fra tiden med krig og flukt, og/eller savn av familie som er igjen i hjemlandet og tap av identitet i overgangen fra ”vi-samfunn” til ”jeg-samfunn”. Tiden det tar å lære, avlære og bearbeide harmonerer nødvendigvis ikke med kravene til integreringsprosessen blant annet hjemlet i introduksjonsloven (2-3 år

introduksjonsprogram), og tilskuddsperioden som er 5 år. Oppdraget kommuner har for særlig innsats overfor målgruppen er derfor definert som de fem første årene etter bosetting i kommunen. Dette kan for noen oppleves som for kort tid, og kan ha behov for ytterligere oppfølging, eksempelvis flyktninger uten skolebakgrunn fra hjemlandet. Tidlig innsats i flyktningsarbeidet vil dermed bety individfokus og tilpasset tjenestetilbud de første årene, slik at flyktingene kan oppleve mestring, utvikling og å bli selvhjulpne.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

- Kartlegge alle nyankomne flyktninger når det gjelder opplæringsbehov, introduksjonsprogram, familieforhold og fritidsinteresser så snart som mulig etter ankomst, senest innen 3 måneder.
- Kartlegge helseforhold ved bosetting for å avdekke eventuelle oppfølgingsbehov.
- Benytte godkjente tolker i den tidlige integreringsfasen.
- Benytte ICDP programmet som obligatorisk del av introduksjonsprogrammet i løpet av det første året flyktingene kommer til kommunen.
- Tilby økonomisk dekning av en fritidsaktivitet for alle flyktingbarn de første 5 årene etter ankomst til kommunen.
- Opprettholde Storgata Barnehage som ressursbarnehage.

4.7 Kvalifisering

Mål:

Hver enkelt flykting får god veiledning og grunnleggende opplæring slik at de best mulig blir i stand til å fullføre utdanning og bli aktive og inkluderte samfunnsdeltakere.

”Det er et mål for regjeringen at flest mulig kan fullføre den utdanningen de ønsker og har behov for, blir aktive og inkluderte samfunnsdeltakere og tilknyttet arbeidslivet. Utdanning er et av de viktigste virkemidlene for å redusere sosiale og økonomiske forskjeller i samfunnet (Stortingsmeld. nr. 6, 2012-13).”

I Norge stilles det høye krav til arbeidstakernes kompetanse, og personer med mangelfulle kvalifikasjoner kan av den grunn få problemer med å få et varig fotfeste i

arbeidslivet. Flyktingene som bosettes i Grimstad har ulik utdanningsbakgrunn, og det er store variasjoner ut fra hva som er situasjonen i flyktingenes hjemland.

Kvalifiseringsløpets innhold og varighet må ta utgangspunkt i flyktingens bakgrunn, fysisk- og psykisk helse, motivasjon og forutsetninger og arbeidsmarkedets behov. Og for å øke muligheten til å lykkes i kvalifiseringsløpet, er god informasjon og veiledning sentralt.

”En grunnleggende verdi i alt veiledningsarbeid er respekt, det vil i denne sammenhengen si respekt for flyktingens meninger, oppfatninger, erfaringer og vedkommendes rett til selvbestemmelse.” (IMDi – Den gode veileder.)

De fleste flyktingene som bosettes i kommunen har, uavhengig av bakgrunn, behov for grunnleggende opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Kommunen tilbyr kurs og dette inngår som det viktigste elementet i introduksjonsprogrammet.

Undervisningen tilbys ved Kvalifiseringstjenesten, og deltakerne får kurs på ulike nivåer og med ulik progresjon. I løpet av de 600 obligatoriske timene (og behovsprøvd opp til 3000 timer) arbeides det med muntlige ferdigheter, samt de grunnleggende ferdighetene lesing og skriving. I tillegg er digitale ferdigheter integrert i opplæringen i både norsk og samfunnskunnskap. Etter obligatorisk norskopplæring i norsk er det for de som ikke har fullført grunnskole fra hjemlandet mulig å få opplæring på grunnskolens område i henhold til Kunnskapsløftet (KL-06) (Opplæringslovens § 4A-1). Grunnskoleeksamen gir grunnlag for å søke om inntak til videregående skole, men for mange er veien fram til en grunnskoleeksamen lang.

Det er viktig at flyktingene kan bruke den tiden som kreves slik at de får tilegnet seg de ferdighetene som er nødvendige for å bestå grunnskoleeksamen, samt kunne greie å fullføre videregående skole.

Kvinner med liten eller ingen utdanning fra hjemlandet kan ha ekstra store behov for særskilte tiltak for å komme i arbeid. I 2014 ble det gjennomført et kurs i grunnleggende renhold i samarbeid mellom NAV, Kvalifiseringstjenesten, renholdstjenesten i kommunen og et privat renholdsfirma. Dette kurset ga gode resultater og mange av deltakerne har fått arbeid innen renhold. Lignende yrkesrettede kurs bør utvikles og ses i sammenheng med kommunens og regionens behov for arbeidskraft innen ulike yrkesretninger.

I Grimstad har det over flere år vært et samarbeid mellom NAV Grimstad og Dahlske videregående skole om forkurs i helsefag. Deltakerne på forkurset får et års undervisning i helsefag, norsk, samfunnsfag, engelsk og digitale ferdigheter og blir på denne måten forberedt til å kunne søke på Helse- og omsorgsfag VG1 året etter. Lignende tilbud bør utvikles innen andre fag, og da gjerne knyttet til behov i lokalt næringsliv. NAV Grimstad tilbyr også flere arbeidsmarkedskurs for fremmedspråklige, eksempel jobbsøkekurs med arbeidspraksis og salg- og servicekurs.

Utfordringer:

Det rapporteres jevnlig om færre arbeidsplasser for personer uten fagutdanning i Norge, samtidig som kommunen bosetter flere flyktninger med liten eller ingen utdanning fra hjemlandet. Dette fører til at mange av flyktingene går inn i et langt utdanningsløp for å ha muligheter i arbeidsmarkedet.

Arbeidsretting av norskopplæringen slik at flyktingene får kunnskap og språkkompetanse som er best mulig rettet mot arbeidslivets krav, er en utfordrende prosess. Kursene på Kvalifiseringstjenesten tilbyr språkopplæring som bidrar til god kommunikasjon på ulike arbeidsplasser, og har en lokal tilpasning som kvalifiserer til jobber i regionen. I tillegg skal undervisningen dekke læreplanens krav og deltakernes behov for generell grunnleggende språkkompetanse og kunnskap om det norske samfunnet. Dette krever at lærerne kjenner den enkelte deltakeren godt, bruker et vidt spekter av pedagogiske metoder tilpasset deltakernes behov, samt har kjennskap til lokalt arbeidsliv som inkluderes i undervisningen. Lærernes kompetanse må hele tiden oppdateres i henhold til nye behov og krav, samt ha gode rammefaktorer som gjør denne oppgaven mulig. Særlig fokus på digitale ferdigheter hos lærerne, og lett tilgang til digitale verktøy for deltakerne er en forutsetning for å oppnå gode resultater i opplæringen.

Språkpraksis i offentlig eller privat bedrift er et av kvalifiseringstiltakene for deltakere på introduksjonsprogrammet. En utfordring er å få nok og egnede arbeidsplasser til å ta i mot flyktninger i praksis. På dette området ønskes en større forpliktelse hos kommunens enheter om å ta inn flyktninger og på den måten bidra til god

språktrening, kjennskap til arbeidslivet, nettverksbygging og integrering, noe som drøftes videre i pkt 4.8 Arbeid.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

- Tilby et helårig individuelt tilpasset introduksjonsprogram med høy kvalitet som bygger på deltakerens medbrakte kompetanse.
- Veilede deltakere til å få godkjenning av tidligere utdanning fra hjemlandet.
- Samarbeide med fylkeskommunen om det 13-årige skoleløpet for økt sammenheng mellom undervisningen på grunnskolens nivå og i videregående skole, og slik bidra til at flere fullfører videregående utdanning.
- Benytte NAVs arbeidsmarkedskurs innen ulike fagfelt som det er behov for i regionen.
- Sikre gode overganger mellom de ulike tiltakene NAV rår over, og sikre kontinuitet i oppfølgings- og kvalifiseringsarbeidet.

4.8 Arbeid

Mål:

80 % av flyktninger som har gjennomført introduksjonsprogrammet er selvforsørget etter fem år fra bosettingsdato.

«For den enkelte er arbeid en kilde til inntekt, selvrespekt og selvrealisering. Høy sysselsetting er samtidig en forutsetning for å sikre en bærekraftig velferdstat, redusere sosiale forskjeller, forebygge fattigdom og oppnå kjønnslikestilling»
(Stortingsmeld. nr. 6, 2012-2013).

I forhold til arbeidsmarkedet i Aust Agder foretar NAV hvert år en bedriftsundersøkelse som gir en indikasjon på hva bedrifter i fylket forventer av vekst av antall ansatte i sine bedrifter. I undersøkelsen fra 2014 svarer 73 % at de forventer uendret antall ansatte, kun 13 % forventer å øke antall ansatte og 14 % tror at de vil redusere antall ansatte. Aust Agder hadde i 2014 den svakeste sysselsettingsforventingen i landet. Arbeidsledigheten i Aust Agder i mars 2015 var på 3,7 prosent (3 prosent på landsbasis). Ledigheten utgjør 2150 personer. Av den er 1376 menn og 774 kvinner. Av disse har 633 innvandrerbakgrunn. Det er næringene Bygg/anlegg, Industri og butikk- og salgsarbeid som står for størsteparten av ledigheten.

Regjeringens målsetting er at 55 prosent av avsluttende deltakere i introduksjonsprogram skal ha overgang til arbeid eller utdanning. I 2014 var resultatene på landsbasis på 44 % med overgang til arbeid eller utdanning, mens den var på 40 % i Aust Agder. Grimstad kommune var derimot landets 8. beste kommuner med et resultat på 75 %. Av disse gikk 100 % over til utdanning. I de foregående tre årene, var Grimstads resultater slik: 2013 - 81 %, 2012 - 68 %, 2011 - 56 %. Man ser at tett oppfølging i introduksjonsprogrammet er en suksessfaktor i forhold til å lykkes med overgang til arbeid og utdanning, ikke minst i kontakten med potensielle arbeidsgivere. NAVs virkemidler brukes jevnlig for å sikre overgang til arbeid, for eksempel lønnstilskudd, arbeidspraksis, mentorordning, arbeidsmarkedskurs eller kvalifiseringsprogram.

De fleste som går over til ordinært arbeid blir sysselsatt i yrker som ikke stiller krav til høyere utdanning eller fagbrev, men hvor egnethet, erfaring og språknivå i norsk er mer avgjørende. Flere som går over til arbeid får deltidsstillinger og erfaring viser at det kan ta flere år før man oppnår stabil arbeidsinntekt Jfr. Pkt 4.7.

Forutsetninger for å komme i arbeid er å ha tilstrekkelige språkkunnskaper i norsk, kjennskap til det norske arbeidslivets formelle og uformelle regler, samt arbeidserfaring som kan gi referanser, attester og et nettverk. Gjennom introduksjonsprogrammet vil mange deltakere bli utplassert i språkpraksis slik at de kan få et grunnlag som fører til arbeid. Hovedmålet med språkpraksis er å styrke deltakernes norskerfardigheter, og øke kjennskap til arbeidslivets regler, norsk arbeidskultur og nettverksbygging. Språkpraksis er derfor én av de viktigste tiltakene i introduksjonsprogrammet for å styrke mulighet for overgang til arbeid. Deltakere på introduksjonsprogram som har som målsetting å komme i arbeid etter endt program, blir så raskt det er mulig utplassert i språkpraksis minst en dag i uken. Erfaring viser at mange på denne måten skaffer seg deltidsjobb ved siden av studier, og blir økonomisk selvstendige.

Utfordringer:

«Flykninger og familieinnvandrere har bare unntaksvis tilbud om arbeid når de kommer til landet. Mange har i midlertidig både utdanning og arbeidserfaring som

Norge bør nyttiggjøre seg av. Flere kommer også i arbeid kort tid etter bosetting. Likevel har flere flyktninger og familieinnvandrere behov for å styrke eller tilpasse sin kompetanse i tråd med etterspørselen på det norske arbeidsmarkedet for å få varig arbeid. Disse innvanderne er derfor målgruppen for tiltak som skal bidra til kvalifisering og sysselsetting.» (St.meld. nr. 6, 2012-2013)

Økende krav til formell kompetanse i arbeidslivet gjør at mange flyktninger med lite skolegang har utfordringer med overgang til arbeid etter å ha gjennomført grunnleggende kvalifisering. Dette betyr at de må enten ta norsk grunnskole eller avslutte introduksjonsprogrammet med overgang til yrker som ikke har krav til formell utdanning. Dette begrenser nyankomne flyktningers muligheter på arbeidsmarkedet. Med andre ord er det et gap mellom grunnleggende kvalifisering og arbeidslivets krav til formell kompetanse. Til tross for et fulltidstilbud i norsk gjennom introduksjonsprogrammet har mange flyktninger for svake norskkunnskaper i forhold til forventninger i arbeidslivet. Dette kan skape grobunn for misforståelser og usikkerhet.

Grimstad kommune er den største arbeidsplassen i kommunen. Det samfunnsoppdraget kommunen har ovenfor flyktninger, bør gjenspeiles i antall flyktninger som blir sysselsatt i kommunen og tilbys språkpraksisplasser. Mange flyktninger har behov for språkpraksis som en arena for å lære, øve og bli kjent med det norske arbeidslivet. Dermed må mange språkpraksisplasser være av slik art at det er rom for å feile uten at det vil få konsekvenser for videre samarbeid eller deltakerens progresjon.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

- Oppnå 70 % resultat når det gjelder overgang til utdanning og arbeid for introduksjonsdeltakere ved avsluttet 2-årig program.
- Styrke samarbeidet med private bedrifter i forhold til sysselsetting av nyankomne flyktninger gjennom mer formalisert samarbeid.
- Utarbeide et arbeidstreningsprogram (trainee-ordning) i kommunen for personer med flyktningbakgrunn, tilsvarende 2 årsverk.
- Øke antall språkpraksisplasser i kommunen, gjennom samarbeidsavtale mellom NAV og Virksomhetsstyring (HR-avdelingen).

4.9 Integrering gjennom innflytelse, ansvar og frivillighet

Mål:

Flyktinger som bosettes i kommunen blir kjent med frivillige organisasjoner og gjøres i stand til å bli deltakende i lokalsamfunnet i Grimstad.

Frivillige organisasjoner er både viktige kanaler for innflytelse og møteplasser som bidrar til å bygge tillit. Frivilligheten bør være åpen og inkluderende. Alle har et selvstendig ansvar for å ta i bruk, og å delta på, ulike arenaer, ut fra egne interesser og behov.

(St.meld.nr. 6, 2012-13)

Integrere betyr *innpass*. Gjennom integreringsprosesser skal enkeltmennesket innlemmes i samfunnsfellesskapet. En gjensidighet, hvor man innrømmer majoritetens ansvar for å skape en plass for minoriteten. Nye flyktinger i Grimstad kommune er en minoritet i en periode, inn til de blir deltakende på lik linje med majoritetsbefolkningen. Gjensidighet må prege disse prosessene.

Integrering i lokalsamfunnet kan ikke lykkes om kommuneadministrasjonen alene skal ta dette ansvaret. Integrering handler om hverdagslivet. Frivillige organisasjoner, menigheter, lokallag, nabolag og enkeltmennesker gjør integrering lokalt mulig. Disse er kommunens samarbeidspartnere i arbeidet med integrering. Fokus på frivillighet på mange områder vil øke deltakelse og forhindre segregering. I Grimstad bor det mange flyktinger fra samme land, som kan ha et sosialt fellesskap, men kan også føre til mindre tilknytning til lokalsamfunnet og majoritetsbefolkningen. Frivillig arbeid skjer ikke av seg selv, det kreves en innledende innsats på systematisk rekruttering og koordinering mellom flyktinger og frivillige organisasjoner /enkeltpersoner.

En vennekontakt skal lette flyktingens integrering i det norske samfunn. Målsetting videre er bl.a. å gi flyktingen en personlig kontakt og gi praktisk råd/hjelp i hverdagslivet. Kvalifiseringstjenesten samarbeider med frivillige organisasjoner og enkeltpersoner for å finne "venner" til dem som selv ønsker det. Kontakten som oppstår blir gjerne positiv for begge parter. Kvalifiseringstjenesten deltar i internasjonalt mentorprosjekt finansiert av EU midler, for å videreutvikle innholdet i betydningen av en mentors rolle som et verktøy i integreringsarbeidet.

Utfordringer:

Flyktninger trenger å delta på lik linje med majoritetsbefolkningen i frivillig arbeid. Språk og kulturbarriere kan være en hindring, og bør derfor være fokus i opplæringen. Mange av flyktningene kommer fra tradisjonelle samfunn hvor kvinnenes plass er ulik mennenes. Derfor bør det være et særlig fokus på kvinners deltakelse i lokalsamfunnet, for eksempel dugnader, foreldrerepresentanter, helse og mosjon og barnas aktiviteter utenfor hjemmet. Kvinnene må på denne måten ta en annen rolle enn i hjemlandet.

Innvanderråd er for innvandrere som ønsker å styrke deltakelse i det norske samfunn. Innvanderrådet bør ha en forankring lokalt og være et bindeledd mellom myndighetene og minoritetene. Som møteplass for innvandrere og som arena hvor minoritetsbefolkningen kan jobbe mot felles interesse. Deltakere/ansvarlige i et innvanderråd bør beherske norsk, og kjenne til de norske styringsmekanismene. Innvandrerne bør representere ulike grupper; som innvandrerorganisasjoner, kjønn, yrker, studiesteder/arbeidsplasser m.v. Et innvanderråd vil kunne få innflytelse og medvirke i kommunale beslutninger.

Å etablere et innvanderråd knyttet til flyktningarbeid vil bli for snevert, sannsynlig for tidlig i innvandrerens integreringsprosess og for begrensende iht. til rådets funksjon og hensikt. Rådet må kunne være et taleorgan for hele innvandrerbefolkningen i Grimstad. Initiativet til oppstart av et innvanderråd bør komme fra innvandrernes selv, og medlemmene bør kjenne godt til demokratiske prosesser.

Et kjennetegn på norsk kultur er deltagelse i organiserte aktiviteter på fritiden. Her etableres og vedlikeholdes sosiale relasjoner. Det handler også om at majoritetsbefolkningen åpner opp og inkluderer nye deltakere. Jo åpnere samfunnet er jo lettere er det å få innpass. En utfordring er endringer i samfunnet generelt. Mange opplever tidsklemma, og det er vanskelig å få folk til å ta på seg forpliktelser i fritiden. Innvandrere må også i stor grad ta ansvar selv for å delta i lokalsamfunnet, for eksempel gjennom å ta i mot tilbud om flyktningvenn/mentor eller å delta i aktiviteter sammen med barna.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

- Ha fokus på likestilling, gjennom kvinners deltakelse på lik linje med menn.
- Drive informasjonsarbeid om innvandring og holdningsskapende arbeid vis a vis befolkningen, skoler, media og organisasjoner.
- Holde løpende kontakt og koble flyktninger til frivillige organisasjoner, lokallag, nabolag og enkeltmennesker som vil bidra i integreringsprosessen for den enkelte flyktning.
- Tilby svømmeopplæring og sykkelopplæring til flyktninger.
- Videreutvikle ordningen med vennekontakt og mentor for flyktninger.

5 Litteraturliste/kilder

Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere, av 4. juli 2003 (Introduksjonsloven) med forskrifter.

Stortingsmelding nr. 6 – En helhetlig integreringspolitikk. Mangfold og fellesskap (2012-13)

Fellesplan, Folkehelse og levekår i Agder (2010-2013)

Flyktningplan, Mål og strategier for flyktningarbeidet, (2005)

Handlingsplan, Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, Vi trenger innvandrernes kompetanse (2013-2016).

Nasjonal strategi for boligsosialt arbeid (2014-2020)

Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold på Agder (2015-2027)

IMDi, Den gode veileder

www.imdi.no